

CUIDEM LA TERRA, CUIDEM COLLSEROLA: 12 ANYS D'APLICACIÓ DEL PROGRAMA

VENTURA CABÚS, M. (1) y ALVES, I. (2)

(1) CEA Can Coll. Consorci del Parc de Collserola mventura@pangea.org

(2) Centre d'Educació Ambiental Can Coll. ialves@pangea.org

Resumen

Aquesta comunicació s'emmarca dins l'àmbit de l'educació ambiental i per a la sostenibilitat. Consisteix en l'anàlisi dels principals trets, reptes i resultats d'un programa que pretén estimular la implicació de les comunitats escolars en accions envers l'entorn, començant per àmbits propers com el Parc de Collserola. El seu disseny va ser inspirat per l'Estratègia Mundial per viure de manera sostenible Cuidem la Terra (UICN, 1992), document de treball clau per a la Cimera de la Terra (1992). S'ha anat desenvolupant en el Centre d'Educació Ambiental Can Coll, des de 1996. Fins ara, 29 centres educatius hi han participat adaptant-lo a les seves expectatives i comptant, en molts casos, amb el suport dels ajuntaments dels seus municipis. Hi han participat més de 6.000 alumnes i mestres d'educació infantil i primària, totalitzant 49 experiències de col·laboració amb el Parc.

INTRODUCCIÓ

Aquesta comunicació s'emmarca dins l'àmbit de la investigació-acció i de la innovació en docència de l'educació ambiental i per a la sostenibilitat. Consisteix en l'anàlisi dels principals trets, reptes i resultats d'un programa ofert des d'un espai natural protegit que pretén estimular la implicació de les comunitats escolars en accions envers l'entorn. L'objectiu d'aquest treball és revisar els 12 anys de funcionament del programa com a una oportunitat de reflexió per a l'equip que el porta a terme, alhora que una possibilitat de donar a conèixer experiències de col·laboració entre un Centre d'educació ambiental (CEA) en un Parc metropolità, les comunitats educatives i, en alguns casos, els ajuntaments del Parc.

El seu disseny va ser inspirat per l'Estratègia per viure de manera sostenible *Cuidem la Terra* (UICN, 1992), document de treball clau per a la Cimera de la Terra (Rio, 1992). S'ha anat desenvolupant en el CEA Can Coll, des de 1996. Fins el curs 2007-8, 29 centres educatius hi han participat, amb més de 6.000 alumnes i mestres d'educació infantil i primària, totalitzant 49 experiències de col·laboració amb el Parc de Collserola.

El programa (a: El Curs al Parc, <http://www.parccollserola.net>) va néixer en un moment en que els objectius de l'educació ambiental s'estaven replantejant: es començava a parlar d'educació per al desenvolupament sostenible, i també del desenvolupament de la competència per a l'acció (Breiting, 1997).

L'equip d'educació ambiental del Parc es va plantejar d'anar més enllà de sensibilitzar i generar actituds positives, i va preparar un nou programa que com a principal objectiu es proposava estimular la realització d'accions en favor del medi per part d'alumnes, mestres i pares.

En una primera fase, els recursos i activitats que es proposen per ajudar a sensibilitzar i prendre consciència de la problemàtica ambiental són una bibliomòbil i una exposició que es deixen en préstec i les sessions a l'escola fetes per educadors del Parc.

Per tal de començar a implicar els infants i joves en la conservació i fer-los veure que poden ser part activa se'ls convida a actuar col·laborant amb el Parc i se'ls ofereix la possibilitat de realitzar accions concretes relacionades amb feines de manteniment i seguiment.

Finalment, es demana a l'escola que prengui la iniciativa i que porti a la pràctica alguna actuació relacionada amb tenir cura de la Terra (projecte de futur). Les reunions de preparació, l'assessorament i el suport al llarg del procés són les eines que s'utilitzen per ajudar al professorat a portar a terme el programa.

MARC TEÒRIC

Tot i que algunes referències teòriques i metodològiques del programa han evolucionat al llarg d'aquests 12 anys, el marc dels continguts es manté fidel als principis bàsics d'una societat sostenible definits en *Cuidem la Terra* (UICN, 1992).

Les vies educatives per portar a la pràctica aquests continguts s'han orientat per abordar temes globals en àmbits locals propers i per realitzar accions directes amb canvis perceptibles per part dels participants, amb l'objectiu del desenvolupament de competències per a l'acció (Breiting, 1997). Metodològicament està força relacionat actualment amb l'aprenentatge-servei, donat que "combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat,... en els quals els participants es formen en necessitats reals de l'entorn amb la finalitat de millorar-lo" (Batlle, 2006). L'argument de Mayer (2004), segons el qual cal entendre l'educació ambiental "com una forma de educació per a la ciutadania, per a la participació crítica i per a la presa de responsabilitats personals en accions i decisions relatives a l'entorn natural, social i econòmic" és un altre referent en aquest treball.

METODOLOGIA DEL TREBALL I RESULTATS

La informació sobre les activitats, els materials, recursos, avaluacions, així com la crònica de les gestions relacionades amb el programa han estat recollides sistemàticament pels educadors implicats, a l'inici de manera molt detallada, i, progressivament anotant només els aspectes considerats significatius. Per a aquesta anàlisi s'ha fet el buidat numèric i qualitatiu de les memòries anuals del CEA, articles escrits pels autors i materials d'arxiu. Entre aquests últims es troben les avaluacions del professorat dels centres col·laboradors i dels membres de l'equip.

El programa va passar per una etapa inicial de difusió i contacte amb escoles que assumissin els seus objectius i es va buscar la participació d'ajuntaments del Parc.

També es van haver de determinar alguns límits, evitant que els mateixos alumnes repetissin el programa el proper curs, tenint en compte el nombre d'escoles que l'equip podia atendre anualment i les característiques del programa. De manera continuada s'han anat concretant tasques a fer al Parc, segons les edats dels alumnes i fent l'adequació de les activitats i els recursos, alhora que se n'han creat de nous.

Dels 29 centres tenim constància que com a mínim 20 han desenvolupat projectes de futur, 3 d'ells amb la implicació de les AMPAs. També sabem que com a mínim 15 escoles han comptat en algun moment del procés amb el suport del seu ajuntament.

Els graus d'implicació han estat diversos, segons les modalitats que el professorat ha triat: fer-ho en el marc d'un curs o cicle -amb projectes d'escala més senzilla - o bé amb tota l'escola plantejant projectes més rellevants: adoptar una àrea del Parc per cuidar-la, fer un jardí al pati de l'escola amb plantes autòctones, treballar la recollida selectiva de residus, etc.

Les cròniques i valoracions de les experiències han posat en evidència la importància de la implicació directa del professorat (i la necessitat d'evitar que senti el programa com a quelcom imposat) per una banda, i per l'altre, les funcions rellevants dels tècnics municipals com a facilitadors (subvencions, suport logístic, difusió de les experiències, transport de l'exposició i la bibliomòbil).

En els darrers 8 cursos, les escoles solen integrar-lo principalment en el currículum d'uns nivells educatius específics (18 centres, 32 aplicacions del programa) podent repetir o no més d'un any (els alumnes són sempre diferents). El nombre d'escoles que ho realitzen implicant tota la comunitat escolar és menor (5), però desenvolupen els seus projectes amb empena, demanen assessorament, materials i jornades de col·laboració amb tots o alguns cicles educatius. També fan coses organitzades per ells mateixos sol·licitant el nostre suport i el de l'Ajuntament del seu municipi. En aquest sentit, s'aprecia una tendència creixent en la seva implicació amb l'entorn.

En l'actualitat, totes les escoles que han fet el programa en els últims 5 cursos, o bé, participen en el programa d'agenda 21 que dinamitza el seu municipi o bé segueixen el projecte de Servei a la Comunitat o, són escoles verdes. La majoria vincula el projecte de futur amb les accions que porta a terme seguint

aquests altres programes.

CONCLUSIONS

Globalment, el grau de satisfacció expressat pel professorat en relació a les experiències viscudes és elevat, sobretot quan s'hi sent directament implicat. Tanmateix es detecta que disposa de poc temps per realitzar nous projectes, principalment si no estan contemplats des del claustre.

Des del punt de vista dels reptes de l'equip del CEA Can Coll, s'evidencia la dificultat de fer un seguiment i avaluació dels projectes de futur plantejats pels centres.

Des del punt de vista dels objectius del programa, es detecten les següents tendències:

Les accions portades a terme en els projectes de futur, tenen més envergadura quan està implicada tota la comunitat educativa que quan el treball es limita a una classe o cicle educatiu.

El grau d'implicació, la rellevància i la continuïtat dels projectes de futur són més efectius quan l'escola tria el programa com a eina per aconseguir els seus propis objectius.

Els projectes més significatius i que tenen continuïtat són els que tenen l'impuls d'equips d'educadors de les escoles. Són també els que mantenen més contacte amb els tècnics municipals i aconseguixen els recursos per a les accions que posen en pràctica.

AGRAÏMENTS

A totes les persones que han participat en el programa i a les que han format part de l'equip d'educació ambiental del Parc de Collserola des dels seus inicis fins ara.

BIBLIOGRAFIA

BATLLE, R. (2006). Aprenentatge i servei. *Presència*, educació IV.

BREITING, S. (1997). *Hacia un nuevo concepto de educación ambiental*. Carpeta Informativa del CENEAM 2.81.

CONSORCI DEL PARC DE COLLSEOLA. (1995-2008). *Memòries del CEA Can Coll*. Documents no publicats.

MAYER, M. (2004). En: MOGENSEN, F. i altres. (2007). *Educació per al desenvolupament sostenible*. Barcelona: Graó. p. 24.

UICN. (1992). *Cuidem la Terra: Una estratègia per viure de manera sostenible*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient. 211 p.

CITACIÓN

VENTURA, M. y ALVES, I. (2009). Cuidem la terra, cuidem collserola: 12 anys d'aplicació del programa. *Enseñanza de las Ciencias*, Número Extra VIII Congreso Internacional sobre Investigación en Didáctica de las Ciencias, Barcelona, pp. 3306-3311
<http://ensciencias.uab.es/congreso09/numeroextra/art-3306-3311.pdf>